Pogovor z Majo Kastratovik, pianistko in učiteljico klavirja

Mag. Tatjana Sagernik Kovačič

Glasbena šola Ravne na Koroškem,
Javornik 35, 2390 Ravne na Koroškem

tatjana.skovacic@gmail.com

Mag. Maja Kastratovik, leta 2011 dobitnica Bernekerjeve plakete za posebne dosežke na področju kulture, leta 2020 pa dobitnica Bernekerjeve nagrade, pravi, da je zanjo najbolj pomembno to, da lahko živi svoji dve strasti – poučevanje in koncertiranje. Življenje skozi klavirske tipke jo je pripeljalo v Slovenj Gradec, in sicer na povabilo njenega srednješolskega profesorja v Moskvi, Sijavuša Iršadoviča Gadžijeva, ki je v Sloveniji takrat deloval že 10 let. Kljub mnogim možnostim je ostala v Slovenj Gradcu, kjer deluje kot učiteljica klavirja in korepetitorka, hkrati pa poučuje še na Glasbeni šoli Slovenske Konjice.

Je članica društva Huga Wolfa, v izdatni meri pa deluje tudi pri drugih koncertnih organizacijah. Zaradi poznavanja izvajalcev v širokem obsegu evropskega prostora velikokrat pomaga pri izbiri ustreznih glasbenikov. Tako ji je kot soorganizatorki Kavirskih dnevov društva EPTA v Slovenj Gradec uspelo povabiti vrhunskega pianista Simona Trpševskega. Uspešno povezuje umetnike iz Makedonije, Rusije in Slovenije. Njena velika želja je v prihodnosti ustanoviti lasten festival v Slovenj Gradcu.

Kdor pozna Majo, ve, da so srečanja z njo drugačna. Ob njej čutiš, da si nekaj posebnega, izrednega in dragocenega, pa ne veš, ne zakaj niti od kdaj. »Kakšna sreča, da je postala učiteljica!« pomislim. Saj to potrebuje vsak odrasli izmed nas, kaj šele otrok: občutek, da si vreden, da si vredna. Ne glede na to, koliko smo stari in kako napredni, še vedno gremo k učitelju najprej iskat pravo vzdušje in šele nato tehniko. Kako učiteljem in učiteljicam, kot je Maja, to zares uspeva podajati?

Je za pouk inštrumenta pomembno, kako se počutiš v učilnici, kjer poučuješ?

Učilnica je zame kot drugi dom, saj tam včasih preživim več časa kot doma, dobesedno od jutra do večera, zato je pomembno, da se tam dobro počutim. Ogromno mi pomeni, da imam tam tudi rožice, in mislim, da tako lepo uspevajo, ker je okoli njih toliko glasbe. Ob tem se zavedam, kakšno srečo imam, da lahko opravljam poklic učiteljice.

Vendar pa bolj kot sam prostor k dobremu delu ogromno pripomore vrhunski inštrument. V tem imam zares srečo, saj si je že prejšnje vodstvo prizadevalo pridobiti novo šolo, in s pomočjo občine kot soustanoviteljice nam je to končno tudi uspelo. Za poučevanje

Slika 1: Koncert Maje Kastratovik z godalnim kvartetom Dissonance. Januar 2023, izvedba Klavirskega kvarteta v a-molu Gustava Mahlerja v Wolfovi rojstni hiši v Slovenj Gradcu. Foto: Nika Hölcl, 2023.

klavirja je dobro, da imamo v učilnici dva inštrumenta. Tako učitelju ni treba igrati v diskantu in si z učenci nenehno izmenjavati sedeža za klavirjem.

Mislim pa, da razmere niso vedno garancija za uspeh. Ko sem se šolala v Rusiji, sem vstajala ob petih zjutraj in vsak dan hodila dve uri do šole, da sem prispela pravi čas. V takšnem boju se naučiš, kaj pomeni truditi se. Tudi kasneje, ko sem poučevala v Makedoniji, ni bilo takšnih razmer kot tukaj danes. Tam smo poučevali izmensko, dopoldan in popoldan, učilnico pa si je delilo nekaj učiteljev. To leto v Konjicah prenavljajo šolo, zato se že vse leto selimo iz učilnice v učilnico, kar ni lahko, a tudi tam učenci fantastično delajo. Mislim, da smo mi sami tisti, ki ustvarimo vzdušje, v katerem lahko nekaj naredimo, nadgradimo.

Učitelji inštrumentov želimo učence naučiti, kako doseči dobro tehniko, veščine interpretacije in podobno. Kaj je tisto, kar se ti zdi pomembno, da daš mladim glasbenikom?

Oni so naša prihodnost, skupaj jo soustvarjamo, in v moji učilnici prevladuje to vzdušje. Pomembno je, da imajo mladi radi to, kar počnejo. Na kakšen način dajem svojo empatijo, znanje, je v moji moči, vendar pa mora biti volja, da daš v tistem trenutku vse od sebe, obojestranska, tako na strani učitelja kot učenca. Zame kot učiteljico je pomembno, da začutim utrip vsakega posameznega učenca in da se ti počutijo dobro tudi, ko pridejo na moj pouk. A to je šele začetek. Z dobro tehniko lahko pri igranju klavirja veliko dosežejo, vendar pa se zavedam, da ne bodo vsi pianisti, nimajo vsi optimalne koordinacije ali drugih talentov, zato je še toliko bolj pomembno, kaj jim lahko dam. Vsak učenec je individuum, ki nosi nekaj svojega, zato je pomembno, da najdem način, ki otroku ustreza, in prav vsak lahko razvija ljubezen do glasbe, do kulture in umetnosti. Tudi če ne bodo poklicni glasbeniki, jih bo ta ljubezen spodbujala v življenju, da bodo še bolj širili svoja obzorja. Ne glede na vse vedno poudarjam sočutnost, solidarnost, povezovanje in to, da znamo stopiti skupaj.

Če se ozreš nazaj na svoje glasbeno šolanje, ali ti ostajajo v spominu kakšni mejniki, značilnosti učnega procesa, ki jih opažaš tudi dandanes, čeprav se generacije otrok hitro spreminjajo?

Ko pogledam nazaj, vidim, da so učitelji v začetnih razredih najbolj pomembni. Nimajo vsi otroci enakih talentov in že na samem začetku lahko komu odrežeš krila. Učitelj mora začutiti mladega človeka in kaj lahko ta pri sebi razvije. Ne vem, kako bi meni uspelo brez takih spodbud, saj so me privlačile tudi druge stvari, na primer kako pomagati drugim, in dolgo časa sem mislila, da bom zdravnica v kakšnih humanitarnih akcijah. Zato je važna spodbuda učitelja, ki zna prepoznati, ali ima učenec ustrezne značilnosti, da bi zmogel nadaljevati glasbeno pot.

Kako vidiš razkorak med mladimi in klasično glasbo? Je pomembno, da izvajajo klasično glasbo, četudi jim ni blizu?

Absolutno. V tej glasbi je ves univerzum. Klasična glasba je temelj. Mladim je treba predstaviti glasbo na pravi način, da jo lahko začutijo, tudi Bachove skladbe na

primer. Morda jih ne bodo že takoj pravilno in učinkovito vadili, a je treba je vztrajati, da jih čim večkrat slišijo, zato jim pri pouku klavirja tudi jaz veliko igram. Začnejo prepoznavati čedalje več glasbenih motivov, kar jih sčasoma motivira, da jih radi zaigrajo tudi sami. Nisem še imela učenca, ki mu vsaj kakšna Bachova ali Mozartova skladba ne bi bila všeč. Najprej jim razložim nekaj o skladatelju, na primer za koga je pisal. Pomembno je, da jim klasične glasbe ne predstavim kot nekaj resnega, težkega, ampak vedno iščem zabavo in raziskovanje. Tako pri menuetih ali drugih plesnih stavkih poskušam opisati, kako so plesali v krinolinah, lahko tudi zaplešem, da se malo nasmejijo. Ko se na začetku še »lomijo s tempom«, se sprostijo ob kakšni duhoviti prispodobi, na primer, kako bi plesalci težko plesali na takšno izvedbo, saj bi si zlomili noge, če bi morali tako dolgo čakati na naslednji ton … Joj, kako se takrat nasmejimo. A takšni trenutki jih spodbudijo zaigrati v hitrejšem tempu, kar je čudovita motivacija za kakovostno vadbo.

Mladi prihajajo kdaj k pouku tudi utrujeni in nezainteresirani. Kako ravnaš takrat?

Začutiti utrip učenca pomeni tudi videti, s čim pride v učilnico. Če na primer pozabi note ali zavlačuje in mu stvari padajo na tla, se mu dogaja nekaj drugega, kot si želim jaz. Zavedam se, da ne bo šla vsaka ura optimalno naprej, vendar je pomembno, da otroka z glasbo ne obremenjujem, in to me vodi, v katero smer bom vodila pouk.

Snov, ki jo zastavimo, ostaja cilj, ki mora biti dosežen. Pot do tja pa prilagajam glede na to, kar otrok zmore, želi tisto uro, včasih pa tudi v daljšem obdobju, lahko nekaj tednov ali celo mesecev. Tako na primer kdaj v skladbi iščejo harmonijo, sami napišejo kakšno melodijo. Zelo me razveseli, kadar kdo hoče napisati svojo skladbo, in jih pri tem zelo spodbujam. Veseli me tudi, da jim lahko ponudim veliko dobre glasbe slovenskih skladateljev in da jo obožujejo. To je bogastvo, ki bo ostalo in se prenašalo naprej.

V svoji karieri si glasbena tekmovanja doživela v različnih vlogah. Kaj bi lahko rekla o tem?

Velikokrat sem v tekmovalnih žirijah, in iz izkušenj lahko povem, da je glasbeno izvajanje izjemno težko ocenjevati. Zgodi se, da nekdo danes zmaga, naslednji teden pa z istim programom ostane med zadnjimi mesti, kar je na prvi pogled nemogoče. A kakšno je vzdušje ob poslušanju, kako si razlaga delo skladatelja, kako v tem trenutku doživlja glasbeno pripoved, s kom učenec danes tekmuje … so dejavniki, ki vplivajo na žirantovo interpretacijo zaznavanj glasbenih izvedb, in postane razumljivo, da mu je danes lahko nekaj všeč, jutri pa morda ne, ko bo drugače razpoložen. Rezultate pogosto težko razumemo, ob porazih pa jih še težje razložimo tekmovalcem in njihovim staršem.

Tudi na tem področju učitelj nosi veliko odgovornost, da prepozna, začuti, kdo je lahko tekmovalec. Nam so učenci dani v zaupanju, da jim znamo pomagati in omogočiti dobro prihodnost.

Zgodi se redko, a sem imela eno učenko, ki se je kot majhna deklica v prvem razredu uprla in ni želela nastopiti. Rekla je, da ne bo igrala na navadnih nastopih, ampak bo le tekmovala. Danes študira klavir in tekmuje. Naredila sem dobro, da sem slišala in sprejela njeno željo, drugače bi jo zatrla.

So pa primeri, pri katerih so tekmovanja prinesla škodo. V priprave veliko vložijo vsi tekmovalci in veliko

Slika 2: Maja Kastratovik s svojo hčerko Amadeo, med prvo klavirsko uro na Glasbeni šoli Slovenj Gradec.
Foto: Sonja Lavrinšek, 2023.

Slika 3: Koncert Maje Kastratovik z makedonsko filharmonijo v Skopju.
Foto: Maja Argakijeva, 2023.

tudi pričakujejo, nekateri pa na koncu ostanejo razočarani. Slab rezultat je že mnogim prestavil prednost s klavirja na kaj drugega in so začeli manj vaditi. Sicer so še nadaljevali do konca izobraževanja na glasbeni šoli, nato pa so se odločili za druge poklice, pa čeprav bi lahko bili dobri glasbeniki.

Mislim, da tekmovanje ni bistveno. Močno me skrbi, da mladim sporočamo, da so dobri le, če tekmujejo, in vedno močneje prevladuje mišljenje, da so vredni le, če zmagajo. Pa ni res.

Veliko tudi koncertiraš. Kako to vpliva na tvoje poučevanje?

Trenutno je pedagogika absolutno na prvem mestu, obožujem pa tudi oder. Oboje je moja strast, hkrati pa mi lahko uspevata le po zaslugi dobre organizacije. Učencev prav posebej ne vabim na svoje nastope, ker jih ne želim obremenjevati. Je pa dobro, da lahko spremljajo mojo željo in pot do tja. Veseli me, da lahko slišijo, da tudi moje igranje ni brez napak, in lahko vidijo, da to ni tako usodno, kot jih skrbi. Tipičen stavek pred nastopom je: »Kaj pa, če se zmotim?« Z zgledom jih učim, da ni tako usodno. Pri mojih nastopih lahko vidijo mojo radost in kako svobodno lahko izbiram program, ki je za njih še pretežak, a vidijo, da se sčasoma lahko naučimo tudi težjih stvari. Znanje ni vedno hitro pridobljivo in včasih je težko, se počutiš slabo, a še vedno je mogoče delati in iti naprej.

Tudi sama obiskujem koncerte. Kažejo mi spremembe, ki so potrebne in jih morda lahko naredimo. Včasih spodbudijo, da naredimo ali se izrazimo nekoliko drugače, zato mislim, da bi morali to početi vsi. Tako mi je neka učenka, ki je že zdavnaj končala glasbeno šolo, po dolgih letih poslala posnetek svojega igranja. Čeprav je hodila na gimnazijo in že leta ni več vadila klavirja, jo je neka (Bachova) glasba tako močno pritegnila, da je doma z veseljem znova zaigrala na klavir.

Kaj tebi pomeni nastop, zakaj tako rada nastopaš?

Zame je nastop nekaj pomembnega, je nekaj lepega, je privilegij z nekim posebnim vzdušjem. Na nastopu se skozi glasbo na neki način predam, izrazim, se povežem, sodelujem, in ustvari se prav posebna komunikacija. Delim kakšno idejo, ki sem jo nekje ujela, morda na kakšnem drugem nastopu. Tako učim tudi učence, naj nadaljujejo, tudi ko ni popolno, naj nekaj sporočijo. Pri komornem pouku se kdaj močno pokaže srh izoliranosti, in takrat jim še posebej poudarjam, naj delijo svoje ideje, prisluhnejo drug drugemu in začutijo lepoto povezanosti tako v učilnici kot na odru.

Opažaš pri svojem delu katera področja, ki bi jih bilo treba spremeniti, izboljšati?

Na glasbenih šolah imamo velik vpis in mislim, da smo glede glasbe na dobri poti. Trudimo se in iščemo različne načine, kako učence zadržati do konca šolanja. Tako lahko na primer nastopajo tudi v komornih skupinah, ne le nujno solistično. Skrbi pa me to, da poteka življenje mladih mnogo prehitro in da so preveč obremenjeni. Dobijo hitre informacije, postajajo zmagovalci na različnih področjih, v sekundi pridejo ter odidejo in za nič več ni dovolj časa. Nismo tu zato, da drvimo. Želim večje zavedanje, da ima vsak svoj namen nekaj dati, dodati, in večji poudarek na povezovanju, vsebini in dolgotrajnosti.